

Oponentský posudek na diplomovou práci: Informace o Chartě 77 (1978-1990), Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK, Praha 2015, Bc. Marek Suk.

Předložená diplomová práce je velmi zdařilým počinem, ve kterém se autor soustředil na problematiku jednoho z klíčových samizdatových periodik normalizačního období - Informací o Chartě 77 -, posunující „paralelní písennictví“ (V. Havel) z „předgutenbergovské éry“ (G. Skilling) do období prohlubující se profesionalizace samizdatové produkce. S využitím bohaté pramenné základny státně bezpečnostní i opoziční provenience, zohledněním klíčové literatury a realizací řady vlastních rozhovorů vypracoval autor práci, která zejména v kapitolách o distribuci, konspiraci, vazbách na Západ a vlastním financováním Informací o Chartě 77 přináší mnohé nové poznatky.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části, kterým předchází úvod, nastiňující základní otázky i teoretická východiska. Autor v uspokojivé míře zohlednil starší i nejnovější práce o fenoménu disentu a samizdatu, byť přeci jen poněkud opomenul bohatou německou sociologickou či historickou produkci. S odkazem na Michela Foucaulta a Jonathana Boltona výstižně vyzvedl represivní i produktivní charakter moci (s. 9), která rozmanité kulturní aktivity nejen potlačovala, ale rovněž nově vytvářela. Německý sociolog Detlef Pollack v této souvislosti upozornil na to, že pro společenské poměry v diktaturách středovýchodní Evropy byla v 70. a 80. letech charakteristická specifická „protiběžnost“ (Gegenläufigkeit) politicko-ideologických homogenizačních snah na jedné straně a silících autonomizačních tendencí rozmanitých společenských i profesních skupin na straně druhé.

Autor se ve stručnosti věnoval i výpovědní hodnotě spisů Státní bezpečnosti, které je bezpodmínečně nutné konfrontovat s jinými pramennými zdroji, popřípadě s osobním svědectvím lidí, kterých se tyto materiály týkají. Prokázal přitom, že zná jednotlivé typy dochovaných svazků a terminologii, kterou politická policie používala pro označování svých skutečných či domnělých nepřátel.

V rámci první kapitoly (s. 16-29) autor stručně nastínil vznik Charty 77 a následně přiblížil i reakci režimu na tuto občanskou iniciativu. Přestože je výčet „vynalézavé šikany a perzekuce“ (s. 22) uspokojivý, mohl autor alespoň v poznámce zmínit obsahové rysy rozsáhlé akce Prevence, zaměřené především proti první vlně signatářů Charty 77. Diplomant si přitom velmi dobře uvědomil, že vznik Informací o Chartě 77 bezprostředně souvisel s vlnou represí a následnou debatou o tom, jakým směrem by se Charta měla a hlavně mohla ubírat. Podrobně se proto věnoval vzniklým „sporům o organizační prvky“ (s. 25) a poukázal přitom

na jejich klíčové aktéry – Petra Uhla, Václava Bendu a Ladislava Hejdánka. Přestože je celkový dojem z této pasáže pozitivní, nelze autorovi nevytknout, že nezohlednil vznik Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), jehož 1125 sdělení přitom tvořilo jednu z klíčových součástí analyzovaného samizdatového periodika.

Hlavní těžiště předložené diplomové práce spočívá v analytické části (s. 30-108). V pěti kapitolách se zde autor věnoval jak obsahové stránce Informací o Chartě 77, tak aspektům jejich vzniku, distribuci a financování. Nebyl to přitom lehký výzkumný úkol, neboť i přes klíčové edice Jiřího Gruntoráda a Jaroslava Pažouta a několik publikací k Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (Petr Blažek, Tomáš Bursík, Jaroslav Pažout), zůstala problematika vlastního časopisu doposud poněkud upozaděna. Odhlédneme-li od značné subjektivnosti výběru představených témat v rámci části o obsahové proměně periodika (s. 39-53), podařilo se autorovi vystihnout základní rysy vývoje Informací o Chartě 77, byť upozaděni mimořádně důležité funkce „deanonymizace teroru“ (Pavel Tigrid) je trochu zarážející.

Jsou to však především zbývající čtyři kapitoly druhé části diplomové práce (s. 54-108), tvořící více než její polovinu, které z ní dělají mimořádně zajímavý a přínosný text. Autorovi se podařilo zrekonstruovat nejdůležitější „distribuční ohniska“ (s. 61) a vhodným výběrem narátorů – Petr Uhl, Anna Šabatová, Zina Frundová, Otta Bednářová, Petruška Šustrová aj. (s. 115) - plně prokázal znalost zpracovávané tematiky. Jednalo se totiž o osoby, které sehrály stěžejní roli jak při přípravě a formování obsahové stránky Informací Chartě 77, tak při rozepisování a následném rozšiřování tohoto samizdatu. V kapitole o konspiraci (s. 67-88) postupoval velmi inovativně a zamyslel se jak nad vlastními metodami StB, tak nad strategiemi, které si vůči nim vytvořili představitelé disentu. Podrobně přiblížil „konspirační aktivity“ Otty Bednářové, Anny Šabatové a Petra Uhla, neomezil se však pouze na tyto osoby. Naopak. Podařilo se mu vyzpovídat další aktivní spolupracovníky Informací o Chartě 77 a zaznamenal tak nová svědectví o užívaných konspiračních metodách, jejichž účinnost navíc konfrontoval s aktivitami Státní bezpečnosti. Ukázal, jak se vybraní aktivisté vyrovnávali s tím, že žili ve „skleněném domě“ (Petruška Šustrová), když si proti odposlechům vyvinuli systém kódových vět a šifer, jenž značně zkomplikoval práci StB. Pro uschování „protistátních písemností“ vymýšleli roztodivné skryše či používali „strategii uměle udržovaného nepořádku“ (s. 87).

Důležitým posláním Informací o Chartě 77 bylo informovat zainteresovanou veřejnost na Západě o represi a politické zvěsti husákovského režimu, jehož zájem o ekonomickou spolupráci s „kapitalistickou cizinou“ v důsledku prohlubujících se hospodářských těžkostí neustále narůstal. Obava z mezinárodních protestů a negativních dopadů na bilaterální

spolupráci přitom znatelně přispěla k nové strategii v boji s „vnitřním nepřítelem“. O to více se StB zaměřila na informační kanály mezi disentem a politicky aktivní částí exilu. Poslední dvě kapitoly diplomové práce se přitom věnují jednak odesílání Informací o Chartě 77 na Západ, jednak tematizuje problematiku zasílání a následnou distribuci finančních podpor, které do Československa zasílala Janouchova Nadace Charty 77. Jednalo se přitom o úctyhodnou sumu, kterou autor vyčíslil v samostatné tabulce (s. 105) a současně upozornil, že proces přerozdělování podpor přes Fond občanské pomoci zdaleka neprobíhal bezproblémově.

Bc. Marek Suk vypracoval zajímavou a v mnoha ohledech zcela původní diplomovou práci, vycházející z nadprůměrné pramenné základny. Zodpověděl v úvodu položené otázky a prokázal schopnost komparace rozmanitých druhů archivních materiálů, které využil i pro realizované rozhovory. Z těchto důvodů klasifikuji tuto práci jako výbornou a plně ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 20. května 2015

PhDr. Tomáš Vilímek Ph.D.
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR